

EDIÇÃO Nº 10 – JUNHO DE 2016. Artigos recebidos até 30/04/2016 artigos aprovados até 30/05/2016

JAN HRICSINA: VÝVOJ PORTUGALSKÉHO JAZYKA

Nakladatelství Karolinum
Univerzita Karlova v Praze

V roce 2015 byla vydána nová učebnice „Vývoj portugalského jazyka“, jejímž autorem je pražský romanista Jan Hricsina, odborný asistent Ústavu románských studií Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Ústředním tématem jeho výzkumů je především diachronní studium modotemporální povahy slovesného systému v portugalském jazyce ale také obecný vývoj portugalského jazyka, jak dokazuje právě nedávno publikovaná učebnice, kterou vydala Univerzita Karlova v Praze v nakladatelství Karolinum a jež určena především pro studenty oboru Lusobrazilská studia nebo Portugalský jazyk a literatura.

Kniha představuje první ucelený text o vývoji portugalštiny vydaný v češtině. Jejím cílem je seznámit čtenáře s nejnovějším stavem poznání v oblasti vývoje portugalského jazyka. Autor pojednává o vývojových změnách portugalského jazyka ve fonetické, morfosyntaktické a lexikální rovině v jednotlivých fázích svého vývoje, o kterých je v knize pojednáno v oddělených kapitolách. Učebnice se zaměřuje především na vývoj portugalštiny evropské, ale zahrnuje také stručnou kapitolu popisující hlavní rysy portugalštiny v Brazílii. Součástí knihy jsou i etymologická cvičení a ukázky staroportugalských textů.

Kniha je rozdělena do deseti kapitol, z nichž prvních pět kapitol je věnováno obecným problémům a principům jazykového vývoje, vývoje lidové latiny (především ve fonetickém a morfologickém systému) a historickým okolnostem vývoje jazyka před přítomností Římanů a po jejich příchodu. Další pět kapitol je věnováno takovým aspektům, jako je periodizace vývoje portugalského jazyka a jazykové změny, které proběhly v jednotlivých vývojových fázích v různých jazykových rovinách.

EDIÇÃO Nº 10 – JUNHO DE 2016. Artigos recebidos até 30/04/2016 artigos aprovados até 30/05/2016

Shrňme si nyní obsah té části knihy, která nabízí čtenáři obecnější informace a může být přínosná pro zájemce o lidovou latinu či o vývoj románských jazyků.

V úvodní části („Úvod“, str. 11-16) autor popisuje cíle, strukturu a obsah knihy a zahrnuje do ní také seznam zkratk a znaků fonologické transkripce, které jsou v učebnici použity a jež jsou podstatné pro pochopení principu jednotlivých vývojových změn. O těch je pojednáno v kapitole druhé („Vývoj jazyka“, str. 17-30), která se zabývá mimo jiné i vnějšími a vnitřními příčinami jazykových změn. O vývojových změnách lidové latiny, ale také o literárních a neliterárních zdrojích, o romanizaci a klasifikaci románských jazyků pojednává autor v kapitole třetí (str. 31-40) a čerpá především z knihy Bohumila Zavadila „Vývoj španělského jazyka I“ a z monografie finského lingvisty Veikka Väänänen „Introduction au latin vulgaire.“ Nejrozsáhlejší kapitolou této části knihy je pak „Jazykový vývoj lidové latiny“ (str. 41 -70), v níž se autor věnuje problematice hláskového vývoje, morfosyntaktického systému a změnám, kterými prošly gramatické kategorie jednotlivých slovních druhů. V páté kapitole „Etnická a jazyková charakteristika Pyrenejského poloostrova před vznikem Portugalského království“ (str. 71 -82) autor chronologicky popisuje osídlení poloostrova jednotlivými kmeny a národy před a po příchodu Římanů. Jednotlivé části pak věnuje prerománskému osídlení poloostrova, romanizaci Pyrenejského poloostrova, invazi germánských kmenů a kapitolu uzavírá část týkající se arabské okupace, následné reconquisty a založení Portugalského království.

Kapitoly 6 -10 (str. 83 -180) pak tvoří hlavní část knihy a jsou určeny především posluchačům oborů portugalské filologie.

Tato část knihy by nemohla začínat jinak než uvedením do problematiky periodizace vývoje portugalského jazyka (str. 83-92). Autor v této šesté kapitole nazvané „Periodizace portugalského jazyka“ velmi přehledně a podrobně popisuje přístupy nejvýznamnějších portugalských a brazilských filologů k periodizaci portugalštiny. Do tohoto přehledu zahrnuje nejen teorii periodizace podle Leite de Vasconcela (portugalského filologa, který jako první stanovil fáze vývoje portugalštiny), Evanilda

EDIÇÃO Nº 10 – JUNHO DE 2016. Artigos recebidos até 30/04/2016 artigos aprovados até 30/05/2016

Bechary či Francisca da Silveiry Buena, ale využil také zkušeností, které získal při navštěvování přednášek portugalského odborníka na vývoj portugalštiny Iva Castra na Lisabonské univerzitě a knihu obohatil o velmi cenné poznatky a informace. Navzdory těmto teoriím však s autorem můžeme pouze souhlasit v tom, že jakékoli dělení na vývojové etapy je vždy nepřesné, nicméně nezbytné pro pochopení vývojových tendencí.

V kapitole „Nejstarší portugalsky psané texty“ (str. 93 - 104) autor pojednává o problému datace nejstarších textů. Za nejcennější informaci této kapitoly považuji tu, která se týká nepřesného určení data vzniku dvou textů, *Auto de Partilhas* a *Testamento*, které jsou mylně považovány za nejstarší. Zde nám kniha připomíná detektivní příběh o výzkumu paleografa Avelina de Jesus da Costy, který dokázal na základě paleografického rozboru *Auto de Partilhas*, že se nemůže jednat o originální text z roku 1192. Autor naznačuje, že není jednoznačné ani určení dvou dalších možných nejstarších textů, *Testamento de Alfonso II* a *Notícia de Torto*. Zmiňuje se v knize totiž o existenci řady jiných dokumentů pocházejících pravděpodobně ze stejného období. Autor se zabývá v knize i texty ze starších období: *Notícia de Fiadores*, *Pacto de Gomes Pais e Ramiro Pais*, apod. Zařazuje zde i nejdůležitější literární díla z tohoto období.

V osmé kapitole „Jazykový vývoj staré a střední portugalštiny“ (str. 105-160) se autor zaměřuje na vývoj vokalického a konsonantického systému v různých pozicích slova, na změny, které proběhly v morfosyntaktickém systému i v rovině lexikální. Velmi rozsáhlá část je věnována slovesnému slovnímu druhu, tedy slovnímu druhu s nejsložitějším gramatickým systémem.

O jazykovém vývoji klasické a moderní portugalštiny je pojednáno v kapitole deváté (str. 161-173), která je věnována změnám v systému vokalickém v přízvučných i nepřízvučných slabikách, ale také v konsonantickém systému s hlavním důrazem na palatalizaci sibilant.

EDIÇÃO Nº 10 – JUNHO DE 2016. Artigos recebidos até 30/04/2016 artigos aprovados até 30/05/2016

Vývoji brazilské portugalštiny je věnována kapitola 10 (str. 173 -180). V ní popisuje autor nejen charakteristické vývojové rysy fonologického, morfosyntaktického a lexikálního systému brazilské portugalštiny, ale také historické okolnosti jazykového vývoje v Brazílii.

Následují etymologická cvičení a příloha s ukázkami nejstarších textů psaných v portugalském jazyce.

Závěrem bychom rádi vyzdvihli, že učebnice „Vývoj portugalského jazyka“ je velmi zdařilá a vzhledem k tomu, že jde o první česky psanou knihou pojednávající o vývoji portugalského jazyka v tom nejnovějším stavu poznání, je velmi potřebná pro vysokoškolské studenty portugalštiny. Může být ovšem velmi přínosná také pro zájemce z řad širší romanistické či lingvistické obce.

Iva Svobodová

Ústav románských jazyků a literatur
FFUM, Arna Nováka 1
602 00 Brno 1
9255@mail.muni.cz